

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ТА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

У статті охарактеризовані традиційні та інноваційні напрями розвитку інтеграційного процесу загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів у сучасній освіті, зазначені окремі підходи формування готовності педагогів до професійної діяльності в умовах інтеграції.

Ключові слова: інтеграція, традиційні та інноваційні напрями розвитку, загальноосвітній навчальний заклад, позашкільний навчальний заклад.

В статье охарактеризованы традиционные и инновационные направления развития интеграционного процесса общеобразовательных и внешкольных учебных заведений в современном образовании, указаны отдельные подходы формирования готовности педагогов к профессиональной деятельности в условиях интеграции.

Ключевые слова: интеграция, традиционные и инновационные направления развития, общеобразовательное учебное заведение, внешкольное учебное заведение.

The article characterized by the traditional and innovative directions of development of the integration process general education and post-school establishments in modern education, the indicated separate approaches are formation of readiness pedagogues to the professional activity in the conditions of such integration.

Key words: integration, traditional and innovative directions of development, general education establishments, post-school establishments.

Постановка проблеми. Проблема взаємодії загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів завжди була актуальною, а впродовж останнього десятиріччя вона набуває особливого значення. Це пов'язано із процесами модернізації всієї системи освіти, впровадженням Державного освітнього стандарту загальної освіти, вирішенням завдань профільного навчання у старшій школі, професійній орієнтації молоді та організації змістовного дозвілля дітей. Практика діяльності загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів (ПНЗ) свідчить про розвиток різних напрямів інтеграції, які визначаються конкретними цілями, прагненням доповнити педагогічний процес додатковими умовами та можливостями.

Формулювання цілей статті. Мета статті – охарактеризувати напрями інтеграції загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, окреслити окремі підходи формування готовності педагогів до професійної діяльності в умовах інтеграції.

Завдання – з'ясувати зміст поняття «інтеграція загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів», охарактеризувати традиційні та інноваційні напрями інтеграції загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, визначити окремі підходи формування готовності педагогів до професійної діяльності в умовах інтеграції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У соціолого-педагогічному словнику за редакцією В. В. Радула зазначається, що інтеграція – сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням у ціле раніше різнорідних частин та елементів. Окремі частини інтегрованого цілого можуть мати різний ступінь автономії [6, с. 94]. У педагогічному енциклопедичному словнику С. У. Гончаренка подано визначення поняття «інтеграція в освіті», яке тлумачиться як об'єднання, органічне злиття освітніх установ, систем, змісту освітніх програм, різних предметів або предметних галузей [1, с. 198]. Отже, зміст поняття «інтеграція загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів» включає об'єднання зусиль педагогічних працівників навчальних закладів при реалізації спільних освітніх завдань (при збереженні автономії закладів чи у складі навчально-виховного комплексу).

Ми підтримуємо тих науковців і практиків, які пов'язують мету інтеграційних процесів із створенням умов для оптимального використання кадрового, науково-методичного, матеріально-технічного потенціалу навчальних закладів в інтересах розвитку дитини, її профільного навчання [3, с. 24], [5, с. 102].

Виклад основного матеріалу. Виокремимо напрями інтеграції загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, які уже традиційно сформовані в Україні, і ті, які тільки започатковуються і набирають силу в рамках інноваційних процесів.

Традиційний напрям інтеграції презентує модель позаурочної та позашкільної зайнятості дітей, яка передбачає функціонування гуртків позашкільного закладу на базі загальноосвітніх шкіл. Така можливість передбачена Положенням про позашкільний навчальний заклад, відповідно до якого ПНЗ може організовувати роботу своїх творчих об'єднань у приміщеннях загальноосвітніх шкіл та інших навчальних закладах, відповідно до укладених угод.

Разом із тим, набуває поширення тенденція щодо передачі годин позакласної гурткової роботи загальноосвітніх шкіл позашкільним навчальним закладам. Така необхідність обґрунтована підвищенням якості гурткової роботи та формуванням чіткої статистики щодо охоплення дітей позашкільною освітою.

Традиційно багатопрофільні позашкільні навчальні заклади є координуючими центрами виховання громадсько-активної молоді через

залучення її до роботи в органах учнівського самоврядування, дитячих громадських організаціях, осередки яких діють у загальноосвітніх закладах.

Актуальною проблемою, яка потребує постійної уваги, є узгодження дій педагогів загальноосвітніх шкіл та позашкільних навчальних закладів зі створення оптимального мікроклімату навколо тих дітей, які вже мають творчі здобутки і встигли їх досягти завдяки позашкільним закладам. Зокрема про це зазначає Т. І. Сущенко [7, с. 89].

На врегулювання цієї проблеми спрямовано наказ Міністерства освіти і науки України № 834 від 27 серпня 2010 року «Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня», відповідно до якого з метою недопущення перевантаження учнів необхідно враховувати їхнє навчання в навчальних закладах іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). Особливо важливим є те, що у загальноосвітніх навчальних закладах за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їхнього навчання з відповідних предметів (музика, основи естетики, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Традиційною стала співпраця позашкільних закладів із загальноосвітніми школами в рамках діяльності культурно-дозвіллевих комплексів, які покликані сприяти посиленню ролі органів місцевого самоврядування, розвитку закладів соціальної сфери у сільській місцевості. План роботи таких комплексів, як правило, включає: підготовку і проведення масових заходів, відзначення загальнодержавних та календарно-побутових свят, проведення фестивалів, конкурсів, оглядів, змагань тощо.

Інноваційний напрям інтеграції презентує модель єдиного позашкільного простору в рамках функціонування шкіл повного дня, в яких відслідковується реальне місце позашкільної освіти в організації допрофільної підготовки і профільного навчання старшокласників. У другій половині дня учням пропонуються додаткові заняття за інтересами і потребами через організацію гурткової роботи, факультативів, але принциповим є їх зв'язок із навчальною діяльністю в першій половині дня. Заняття можуть проводитись як учителями школи, так і педагогами позашкільного навчального закладу. Зокрема, досвід такої інтеграції представлено в роботі Центру творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» м. Києва [3].

Упровадження профільної середньої освіти є важливою складовою освітньої реформи, зокрема про це зазначається в Концепції профільного навчання в старшій школі. Враховуючи зазначене вище, активно розробляються моделі інтеграції позашкільних навчальних закладів із загальноосвітніми школами в рамках районної мережевої організації профільного навчання.

Відповідно до Положення про освітній округ, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України № 777 від 27.08.2010 року позашкільний навчальний заклад може входити до складу освітнього округу і бути обраний як опорний для забезпечення допрофільної підготовки та профільного навчання, надання методичної допомоги за напрямами діяльності, впровадження інноваційних технологій тощо. Відповідно навчально-виховний

процес в опорному закладі здійснюється до навчального плану з конкретизацією варіативної складової частини і визначенням профілю (профілів) навчання. У разі якщо допрофільна підготовка та профільне навчання забезпечуватиметься на базі опорного закладу, предмети можуть викладатися як педагогічними працівниками опорного закладу, так і викладачами навчальних закладів, які є суб'єктами округу.

Заслуговує на увагу досвід реалізації спільних відпочинкових та оздоровчих проектів загальноосвітніх шкіл та позашкільного закладу в межах діяльності освітнього округу. Зокрема такий досвід напрацьовано в межах Клеванського освітнього округу Рівненської області, де педагоги позашкільного закладу залучалися до проведення майстер-класів для керівників гуртків, вихователів пришкольних таборів та забезпечили проведення занять різнопрофільних гуртків у літніх таборах відпочинку.

Важливим напрямом інтеграції, на думку Е. Лещенко [2, с. 82], є діяльність навчально-виховних комплексів, до складу яких, крім дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів, входять центри позашкільної освіти. Діяльність таких комплексів нормативно закріплено у Положенні про позашкільний навчальний заклад.

Позашкільна освіта володіє значним потенціалом для забезпечення варіативності початкової, основної та старшої школи, допрофесійної підготовки та надання професійної освіти молоді.

У рекомендаціях Інституту інноваційних технологій і змісту освіти №1.4/18-3506 від 09.09.2010 р. презентується авторська модель профільної освіти Рівненського ПДМ, яка пропонується для поширення в інших закладах позашкільної освіти. У закладі розроблена, апробована і стала діючою інноваційна чотиріступенева система профільної освіти: перший ступінь – знайомство з профілем (6-9 років); другий ступінь – допрофільна підготовка (10-12 років); третій ступінь – допрофесійна підготовка (13-16 років); четвертий ступінь – початкова професійна освіта (17-20 років). Функціонування системи забезпечується через діяльність профільних шкіл, які працюють за авторськими навчальними програмами, та ресурсних центрів.

На базі комунального закладу «Рівненський обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді» впродовж 12 років реалізується Обласний освітній проект «Професійна освіта молоді», який передбачає надання молоді професії «Оператор комп'ютерного набору». Щорічно понад 75 учнів 11-х класів, ПТУ, студентів ВНЗ отримують дипломи кваліфікованого робітника державного зразка, що дає право працювати за отриманою спеціальністю. Така ж професійна підготовка здійснюється на базі Костопільського центру технічної творчості та комп'ютерних технологій, Гошанського районного центру дітей, юнацтва та молоді Рівненської області.

Розв'язання проблем інтеграції позашкільних та загальноосвітніх закладів здійснюється в рамках нормативно-правових вимог, напрацьованого педагогічного досвіду, його теоретичного осмислення, обґрунтування та необхідного методичного супроводу в системі післядипломної педагогічної освіти. Адже формування спільного освітнього простору, що функціонує як у

традиційному, так і в інноваційному режимі, потребує відповідної професійної майстерності педагогів, їх готовності до професійної діяльності в умовах інтеграції.

Розробка методичного супроводу з означеної вище проблеми може реалізуватися декількома шляхами: по-перше, через організацію дослідно-експериментальної діяльності в рамках ТНДК, за результатами діяльності якого будуть запропоновані конкретні моделі, методики, технології, програми тощо. По-друге, через реалізацію науково-методичної роботи в системі інститут післядипломної педагогічної освіти – районний, міський методичний кабінет (центр) – навчальні заклади, яка передбачатиме діяльність творчих груп, організацію семінарів, вивчення, узагальнення та поширення досвіду роботи з означеної проблеми, розробку проектів, методичних рекомендацій тощо. По-третє, розгляд проблеми на курсах підвищення кваліфікації, по-четверте – у процесі самоосвіти.

Погоджуємося із Г. Новоселецьким [4], що подальша інтеграція загальноосвітньої школи та позашкільного навчального закладу сприятиме наданню процесу навчання особистісно значущого для дітей сенсу, адаптації їх до життя у сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-ге, доп. й випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Лещенко Е. Шляхи становлення та розвитку позашкільної освіти в Кіровоградській області / Е. Лещенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2010. – № 1. – С. 82-84.
3. Мосякова І. Ефективність діяльності єдиного позашкільного простору в контексті модернізації системи освіти Шевченківського району столиці України / І. Мосякова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2010. – № 5. – С. 22-32.
4. Новоселецький Г. Інтеграція загальної та позашкільної освіти як умова розвитку творчого потенціалу учнівської молоді / Г. Новоселецький // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 2. – С. 48-50.
5. Первушевська І. Стратегічні інновації – довгострокова програма конкурентоспроможності освітньої системи ПНЗ нового типу / І. Первушевська // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 2. – С. 101-105.
6. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. – К. : ЕксОб, 2004. – 304 с.
7. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка: теорія, історія, практика : наук.-метод. посібник / Т. І. Сущенко. – К. : ТОВ «Праймдрук», 2011. – 299 с.

Дата надходження до редакції: 23.12.2013 р.